

RUSH HOUR: AN EVALUATION ON LAURENCE STEPHEN LOWRY'S INDUSTRIAL LANDSCAPE

Altay Aldoğan*¹

*Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Balıkesir.

Abstract

The British painter Laurence Stephen Lowry, who lived between 1887-1976, has chosen sceneries from the urban life in the north of England, where he was born and raised, as a subject for his works. These sceneries which he included in his works reflect scenes from daily life that represent the general features of the period with urban life, factories, smoking chimneys, and crowded human groups mostly consisting of workers. When these scenes are examined, it is seen that Lowry's industrial landscapes; It is clearly seen that the situation in Northern England, the general atmosphere of the era, the changing living conditions, the transformation that the individuals went through in the face of these conditions, and especially the reality of modernism that totally encompassed the 20th century Europe. Thus, it is aimed to the work called "Rush Hour", which is the subject of this research and is narrated through the workers who especially bring a rhythm to the painting with their coming and going in crowded groups in terms of the industrialization adventure of Northern England and the sharp transformation this adventure created in daily life and social structure. In line with this purpose, a literature review was made, and information about the works of Laurence Stephen Lawry, the geography and period he lived in was gathered. In light of this information, the work associated with the conditions of the period was analyzed based on the traces of the social reflections of especially industrialization, and a critical perspective of the work regarding the modern world was revealed. With the references it makes to particularly the Northern England, this perspective relays the consequences of the industrial development of the age created for the individuals to the viewer and gives an idea about the overall view of Europe in the mid-20th century.

Keywords: Laurence Stephen Lowry, Industrial Landscape, 20th century

PAYDOS SAATİ: LAURENCE STEPHEN LOWRY'NİN ENDÜSTRİYEL PEYZAJI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özet

1887-1976 yılları arasında yaşayan İngiliz ressam Laurence Stephen Lowry, doğduğu ve yetiştiği yer olan İngiltere'nin kuzey bölgesindeki kent görünümünü resimlerine konu olarak seçmiştir. Lowry'nin, resimlerinde yer verdiği bu görünüm; dönemin genel özelliklerini yansıtan kent hayatı, fabrikalar, tüten bacalar ve yoğunlukla işçilerden oluşan kalabalık figür gruplarıyla günlük yaşamdan sahneleri yansıtmaktadır. Bu sahneler incelendiğinde, Lowry'nin endüstriyel peyzajlarının; Kuzey İngiltere'nin içinde bulunduğu durum, çağın genel atmosferi, değişen yaşam koşulları, bu koşullar karşısında bireyin yaşadığı dönüşüm ve özellikle 20. yüzyıl Avrupa'sını tümüyle kuşatan modernite geçişiyle sıkı bağlara sahip olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu sebeple, kalabalık gruplar halinde gidiş gelişleriyle resme ritim kazandıran işçiler üzerinden anlatılan ve bu araştırmanın konusunu oluşturan "Paydos Saati" isimli eserin; Kuzey İngiltere'nin endüstrileşme serüveni ve bu serüvenin günlük yaşam ve toplumsal yapıda yarattığı keskin dönüşümden hareketle incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür taraması ile sanatçının eserleri, yaşadığı coğrafya ve dönem hakkında bilgiler toplanmış, edinilen bilgilerin kılavuzluğunda çağın koşulları ile ilişkilendirilen resim, özellikle endüstrileşmenin toplumsal yansımalarına dair taşıdığı izlerden hareketle çözümlenerek eserin modern dünyaya karşı sahip olduğu eleştirel bakış ortaya çıkarılmıştır. Bu bakış, özellikle Kuzey İngiltere'den aldığı referanslarla tüm çağın endüstriyel gelişiminin bireysel anlamda yarattığı sonuçları izleyiciye etkili bir dille aktarırken, aynı zamanda Avrupa'nın 20. yüzyıl ortalarındaki görünümü hakkında fikir vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Laurence Stephen Lowry, Endüstriyel Peyzaj, 20. Yüzyıl

¹Sorumlu Yazar email: aldoganaltay@hotmail.com / Doi: 10.22252/ijca.1240485

1. Giriş

1887-1976 yılları arasında yaşayan İngiliz ressam Laurence Stephen Lowry, çocukluğunu Güney Manchester'da geçirmiştir. Okulu bırakarak bir emlak şirketinde çalışmaya başlayan sanatçı, yaptığı kira tahsildarlığından sağladığı küçük gelire ilk resim derslerini almaya başlamıştır. 1909 yılında Manchester'dan taşınarak daha mütevazı bir yer olan Manchester'ın kuzeybatısındaki Pendlebury kasabasına yerleşen sanatçının, hemen her gün Manchester'a gidip gelmesi ve boş zamanlarında endüstriyel Irwell vadisine bakan Bolton'a doğru yürüyüşler yapması, Lowry'nin resimlerinde açıkça görülen endüstriyel kent hayatına olan ilginin kökenlerini göstermesi açısından önemlidir. Sanatçının, endüstriyel kent görünülerinin resim için keşfedilmemiş bir konu olduğuna karar vererek bu sahnelere resimlerinde yer vermesi de bu durumun kanıtı niteliğindedir (Horsley, 1989: 5-6).

Lowry'nin ilk kez 1912 yılında kasıtlı olarak sanatsal çalışmalarında yer verdiği bu görünüler; dönemin genel özelliklerini yansıtan kent hayatı, fabrikalar, tüten bacalar ve çoğunlukla işçilerden oluşan kalabalık figür gruplarıyla günlük yaşamdan sahneleri yansıtmaktadır. Ancak dönemin koşulları ile ilişkisi düşünüldüğünde, endüstriyel kent manzaraları olarak da adlandırılan bu resimlerin salt günlük yaşam resmi olarak sınıflandırılmasının mümkün olmadığı görülür. Bu sebeple, Lowry'nin resimlerinin 1918'den bu yana İngiliz ekonomisinin gidişatı ile ilgili olduğunu ve ekonomik anlamdaki çöküşün izlerini bünyesinde barındırdığını ifade eden yazar ve sanat eleştirmeni John Berger'in (2001: 141) aşağıda yer alan sözleri, sanatçının resimlerini anlamak ve toplumsal konularla ilişkisini çözümlenmek adına bir başlangıç noktası olarak ele alınabilir.

"Bu resimler... tekrarlanan bir sözde üretim krizinin, hizmet dışı bırakılan endüstriyel tesislerin, değiştirilmeyen ulaşım sistemlerinin ve aşırı yüklenmiş güç kaynaklarının yetersizliğinin, eğitimin teknolojik ilerlemeye ayak uyduramamasının, ulusal planlamanın verimsizliğinin, yerli sermaye yatırımının eksikliği ile sömürgeci ve yeni sömürgeci deniz aşırı yatırımlara yönelik feci bir bağımlılığın, endüstriyel sermayeden uluslararası finans sermayesine yönelik güç kaymasının, ve siyasi bağımsızlığa ve dolayısıyla ekonomik canlılığa yönelik her türlü girişimi engelleyen iki partili sistem içindeki temel anlaşmaların bir örneğidir (Berger, 2001: 141)".

Berger'in sözlerine ek olarak yazar John Rothenstein'in "Endüstri Devrimi İngiltere'nin kuzeyinde başladı. Karanlık şeytani fabrikalar, Güney Lancashire ve Güney ve Batı Yorkshire vadileri boyunca yoğun kümeler halinde filizlenirken, çevredeki bölgenin geleneksel yaşam biçimi hızla yok olmuş ve tüm nüfus endüstriyel girdabın içine çekilmiştir (Rothenstein, 1976: 79)" şeklindeki sözleri de Lowry'nin resmettiği Kuzey İngiltere'nin endüstri ile olan ilişkisini göstermesi yönüyle dikkat çekicidir.

Sanatçının betimlediği coğrafyanın içinde bulunduğu koşullardan ve özellikle endüstri ile olan bağından kabaca bahsedildikten sonra, Rothenstein'a ait, "Lowry'nin sanatının ana konusu; kasvetli, cılız ve düzensiz mimaride, karanlık ve kirli bir ortamda, büyük fabrikaların demirhanelerine, tezgâhlarına ve parlayan fırınlarına hizmet eden insanlıkta kendini gösteren bu izdir (Rothenstein, 1976: 79)" şeklindeki ifade, sanatçıya ait resimlerin okunmasını kolaylaştıracak oldukça önemli bir hususu ortaya koymaktadır. Lowry'nin resimlerinin çok güçlü sosyal bağlara sahip olduğu ve bölgesel özellikleri belirgin şekilde bünyesinde taşıdığını gösteren bu husus, sanatçının tüm endüstriyel peyzajlarının ana iskeletini oluşturan en önemli dayanak noktasıdır. Lowry'den, "O, kendini bulduğu yere derinden bağlı bir adamdır. Çalışmalarındaki her şey belirli bir yer ve zamanın karakterinden etkilenmiştir (Berger, 2001: 143)" sözleriyle bahseden Berger'in bu ifadesi, bölgesel öğelerin sanatçının resimlerini okumak için ne denli önemli bir kaynak olduğunun da kanıtlarındadır. Aynı zamanda resimlerde görülen bu öğeler, özellikle 20. yüzyıl Avrupa'sının toplumsal koşulları, endüstrileşme, modernite gibi çok daha büyük bir yapının izlerini işaret etmesi yönüyle de ayrı bir öneme sahiptir.

Görüldüğü gibi Lowry'nin eserleri; doğduğu ve hayatını sürdürdüğü Kuzey İngiltere ile ilişkili olmasının yanında çağın genel atmosferi, değişen yaşam koşulları ve özellikle 20. yüzyıl Avrupa'sını tümüyle kuşatan modernite gerçeği ile doğrudan bağlantılıdır. Bu sebeple, özellikle Kuzey İngiltere'nin içinde bulunduğu koşullardan hareketle değerlendirilecek "Paydos Saati" isimli eser, Lowry'nin resimlerinin içeriğini belirleyen ortak bakış açısının kaynaklarının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu yönüyle, özellikle işçiler üzerinden anlatılan konunun; endüstrileşmenin toplumsal yansımalarına dair referanslarla ortaya çıkarılması amaçlanırken, bu amaç doğrultusunda "Paydos Saati" isimli eserin, Kuzeybatı İngiltere'de endüstri-birey etkileşiminden yola çıkarak incelenmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırmada literatür taraması yapılarak Laurence Stephen Lowry'nin eserleri, yaşadığı coğrafya ve dönem hakkında bilgiler toplanmıştır. Edinilen bilgilerin kılavuzluğunda dönemin koşulları ile ilişkilendirilen "Paydos Saati" isimli eser, özellikle endüstrileşmenin toplumsal yansımalarına dair taşıdığı izlerden hareketle çözümlenmiştir.

3. Bulgular ve Yorum (Eser Analizi)

Resim 1. Laurence Stephen Lowry, Paydos Saati, 40.5x51 cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1964, <https://www.mutualart.com/Artwork/THE-RUSH-HOUR/37C213C4B5A23DFC>, Erişim Tarihi: 03.10.2021.

Laurence Stephen Lowry'nin, Kuzeybatı İngiltere'nin 20. yüzyıl kent hayatını yansıtan "Paydos Saati" isimli eseri, sokaklarında kalabalık gruplar halinde işçilerin yürüdüğü Manchester'ın banliyölerinden birini göstermektedir (bkz. Resim 1). Kompozisyonun iki plana ayrıldığı bu resimde; alt yarıda figürler, üst yarıda binaların yer aldığı bir kent görünümü izleyiciye aktarılmaktadır. Dar bir ton ve renk yelpazesi tercih eden sanatçı; kullandığı kahverengi, sarı ve kırmızı tonların hepsini adeta ince bir perdenin arkasından göstermiş, geriye doğru gittikçe de bu perdeyi kalınlaştırarak formları açık gri tonlar içerisinde eritmiştir. Bu noktada, yazar Gail Ellis'in, "Salford ve Manchester'ın geri kalan bölümü Sanayi Devrimi'nin merkez üssüydü ve fabrika sahipleri için iş hacmi artıyordu, bu ise fabrika bacalarından sürekli olarak duman yükseldiği ve bu dumanın güneşi tamamen engellediği anlamına geliyordu (Ellis, 2013: 20)" şeklindeki sözleri, sanatçının renk kullanımındaki tercihi ile çevresel koşullar arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Görüldüğü üzere endüstriyel bir kenti resmeden sanatçı; kompozisyonu oluşturan elemanlar arasında dumanı tüten fabrika bacaları, yüksek binalar ve elektrik direklerine yer vererek kentin endüstri ile olan ilişkisini pekiştirmiştir. Oldukça statik bir şekilde ele alınan mekânsal öğelere hareket katan ise resimdeki

figürlerin akışkan halidir. Zaman olarak vardiya değişim saatinin ele alındığı bu resimde, kitleler halinde gidiş gelişleriyle sokağa ritim kazandıran işçilere; bisiklet süren iki figür, mektup atmakta olan bir figür ve başıboş gezen köpekler gibi günlük yaşama dair çeşitli ipuçları içeren birçok öge eşlik etmektedir. Bu noktada, kompozisyonda kentin tamamlayıcı unsuru olarak yer alan figürlere, sınıfsal kimliklerine değinmeden, biraz daha yakından bakılacak olunursa birçok soru işareti aydınlığa kavuşacaktır. Bu konu ile bağlantılı olarak, resimde yer alan figürlerin sadece kambur görünüşleri üzerinden yapılacak bir değerlendirme bile kentin içerisinde bulunduğu koşullar ve kent sakinleri arasındaki ilişki üzerine tespit yapmayı mümkün kılmaktadır (bkz. Resim 2).

“Lowry'nin tablolarındaki birçok insan genellikle sırtları kambur olarak yürür. Bunun temel nedeni; insanların... nefes darlığı ve astım dâhil olmak üzere dumanla ilgili bir dizi başka hastalığa neden olan dumanı solumamak için onlarca yıldır öne eğilerek yürümek zorunda kalmalarıdır (Ellis, 2013: 20)”.

Resim 2. Laurence Stephen Lowry, Paydos Saati (Detay)

Öncelikle kambur duruşlarının arkasında yatan gerçeğe değinilen bu figürlerin hızla hareket eder görünüşleri de benzer bir yaklaşımla açıklanabilir. Yukarıda belirtildiği üzere kömür dumanının birçok ciddi hastalığa yol açtığı gerçeğinin yanı sıra, soludukları hava nedeniyle rahatsızlanan çalışanların, hastalık parası olarak herhangi bir ödeme alamaması da kent sakinlerinin hastalığa yakalanmak istememelerinin altında yatan önemli bir neden olarak dikkat çekmektedir. Böyle düşünüldüğünde kambur duruşlarına ek olarak figürlerin hızla hareket eder görünüşleri ve birbirleri ile olan ilişkisiz halleri de anlam kazanmaktadır (Ellis, 2013: 20-21).

Duruşları ve hareketlerinden bahsedildikten sonra, figürlere biçimsel açıdan bakılacak olunursa yazar ve sanat eleştirmeni Laura Cumming, “Lowry'nin figürlerine, kelime karşılığı olarak “insan” denmesi tam olarak doğru olmayacaktır. Yüzler için kafalar, ayaklar için takunyalar ve diğer her şey için paltolar vardır; ... Bu figürler küçüktür ve genel olarak uzaktadır. Hareket, dik çizgilerin bir yöne ya da diğerine sapacak şekilde açıldırılması yoluyla ima edilir, ancak asla tamamlanmaz - akla balık sürülerini ve hatta ne yazık ki, demir talaşlarını getirir (URL 2)” sözleriyle figürlerin oluşturulma biçiminden bahseder (bkz. Resim 3). Ayrıca bu biçimsel yaklaşımın figürlere yüklediği anlam, resmin içeriğini desteklerken bütünsel anlatımı da güçlendirdiği söylenmelidir. Cumming'in (URL 2) yukarıda yer alan sözlerine ek olarak; figürlerin önden görülse dahi yüzlerinin olmadığı ve oldukça küçük boyutlu yapıldıkları için kişilik özelliklerinden, bireysellikten ve duygulardan arındırıldığı yönündeki ifadeleri, biçimsel yaklaşımın figürleri anlamlandırmak için ne denli önemli bir kaynak olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Resim 3. Laurence Stephen Lowry, Paydos Saati (Detay)

Bu noktada, hem resmin kahramanı olan figürlerin daha iyi anlaşılabilmesi hem de bütünsel bir bakışa sahip olunabilmesinin, içinde yaşanılan dönemi ve coğrafyayı anlamakla doğrudan ilişkili olduğu söylenmelidir. Bu ilişkiyi ifade etmek ve yukarıda da belirtildiği üzere Lowry'nin figürlerinin duygusuz görünüşleri ve bireysellikten uzak hallerinin, sanatçının yaşadığı coğrafya ile olan bağlarını ortaya koymak adına Friedrich Engels'in 1845'te kaleme aldığı "İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu" isimli eserde geçen ve kentin sokaklarında yer alan insanlardan bahsettiği aşağıdaki ifadelere bakmak yerinde olacaktır.

"Yine de sanki ortak hiçbir yanları yokmuş gibi, birbirleriyle hiç ilgileri yokmuş gibi birbirlerinin önünden geçiyorlar; sözsüz tek anlaşmaları, karşı karşıya yürüyen kalabalık akıntılarının birbirinin yolunu kesmemesi için, herkesin kaldırımında kendi yakasında kalmasıdır... Bireyin bu yalıtılmışlığının, bu kendini düşünmeci sığığın, bugün her yerde toplumumuzun temel ilkesi olduğunun ne ölçüde bilincinde olursak olalım, bu, hiçbir yerde, burada, büyük kentte olduğu kadar utanmazca gerçek yüzünü ortaya koymuş, bu kadar kendi ayrımında olmuş değildir. (Engels, 1997: 70-71)".

Engels'in sözleri gösteriyor ki Lowry'nin resmi, doğrudan İngiltere'nin günlük yaşamına dair ipuçlarını bünyesinde barındırmakla birlikte, çağının çıkmazlarını sert bir şekilde hisseden bireye çok yönlü bir bakış sunmaktadır. Bu bakış, özellikle endüstriye bağlı olarak gelişen kent hayatı ve bu yeni hayatın tasviri anlamında düşünüldüğünde, neredeyse Lowry'nin tüm eserlerinin üzerindeki günlük yaşam perdesini sıyrarak, sanatçının eserlerinin sosyal bağlarla olan ilişkisini gün yüzüne çıkarmaktadır.

Bu noktada, resmin Kuzey İngiltere ile olan ilişkisini gösteren bir diğer husus olarak Engels'in, arkadaşı da olan Karl Marx'ı endüstriyel dünyanın işleyişine tanık olması için İngiltere'ye davet ettiği bilgisi oldukça önemlidir. Howard'ın (2000: 84); bu davetten üç yıl sonra yayımlanan "Komünist Manifesto" isimli eserin, büyük ölçüde Manchester'daki bulgulara dayandığı yönündeki sözleri; resmedilen coğrafyanın endüstriyel açıdan ne derece önemli bir bölge olduğunu göstermekle birlikte sanatçının endüstri konusunu resimlerine ana eksen olarak seçmesinin ardında yatan nedeni de anlaşılır kılmaktadır. Bu durum aynı zamanda resimdeki figürlere sınıfsal bir açıdan, işçinin içerisinde bulunduğu durum üzerinden bakılmasını da zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla endüstrileşmenin etkilerine ilk ve en sert şekilde maruz kalanlar arasında yer alan işçileri anlamak ve çağın koşulları ile ilişkilendirmek, Lowry'nin resimlerini sağlam bir zemin

üzerinde değerlendirebilmek için gereklidir. Bu noktada, işçinin endüstri ile gelişen yeni ekonomik sistem içerisindeki rolünü tarif eden “İşçi makinenin bir uzantısı olup çıkmıştır... Dahası, makine kullanımı ve işbölümü arttıkça, çalışma saatlerinin uzamasıyla, belirli bir süre içinde yapılması istenen işin artmasıyla, makinelerin hızlanmasıyla vb. birlikte işin yükü de ağırlaşır (Marx & Engels, 2015:57)” şeklindeki sözler oldukça önemlidir.

İşçinin değişen yeni düzendeki rolü ve içerisinde bulunduğu durumu ifade eden yukarıdaki sözlerin bir sonucu olarak da değerlendirilebilecek Walter Benjamin’in “Pasajlar” isimli kitabında yer verdiği, yazar Eduard Foucaud’nun (Benjamin, 2018: 132) “uzaklardaki bir fabrikadan tiz bir ses ya da düdük kulağına gelmeye görsün, makinelerin tek düze takıntısını duymaya görsün, yüzü hemen aydınlanır... Nefis çiçek kokularını artık duymaz olur. Yüksek fabrika bacasından çıkan duman, örsten gelen gümbürtüler mutluluktan titremesine yol açar” şeklindeki sözleri, Lowry’nin betimlediği adeta büyülenmişçesine hareket eden, aynı yöne gitmekten başka pek de ortak bir yanı bulunmayan ve gölgeleri bile yere düşmeyen bu yitik görümlü işçi grubunun ruh halinin okunmasını kolaylaştırmaktadır.

Buraya kadar söylenenler ışığında, Lowry’nin resminin bölgesel bir özelliğe sahip olduğu açıktır. Ancak endüstriyel bir çevrede yetişmiş ve kira tahsildarlığı yapması sebebiyle resmettiği mekânları belki de adım adım gezmiş olan Lowry’nin bu resmi, taşıdığı bölgesel özelliklerin yanı sıra 20. yüzyıl Avrupa’sının modernleşme tecrübesinin de açık bir tasviri konumundadır. Özellikle figürler hem biçimsel hem de kompozisyon kurgusu içerisindeki dağılım açısından düşünüldüğünde, resim; modern yaşamın beraberinde getirdiği “kimliksizleşme”, “yabancılaşma”, “kaybolmuşluk” gibi modernliğin eleştirisinde sıklıkla kullanılan kavramları bünyesinde taşıması ve kalabalık kentlerde yaşayan bireyin çıkmazlarını yansıtması yönüyle de oldukça dikkat çekicidir. Resmin sağ yarısında önde yer alan ve tüm kalabalık grubun aksine tek başına durarak doğrudan izleyiciye bakıldığını düşündürülen sarı etekli figürün, kalabalıklar içerisinde bir başına kalan modern bireyi anımsatması; resmin hemen her köşesinde modernliğin eleştirisine dair izlerin bulunabileceğini düşündürmektedir (bkz. Resim 4). Lowry’nin, sanat tarihçi Rosenthal’ın (2014: 151) kendisi ile yaptığı bir röportajda, kalabalık sahnelerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olup olmadığı sorusuna karşılık açık bir şekilde hayır cevabı vermesi modern bireyin iletişimsizliği ve yalnızlığını işaret eden önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra Sosyolog Fritz Pappenheim’in (2002: 22) modern bireyin, çoğunluktan biri olarak varlığını sürdürebilmesi için kendi olmaktan vazgeçmek zorunda kaldığı yönündeki sözleri de resimdeki figürlerin kimliksiz görünümünün ardında yatan önemli bir tespit olarak ele alınabilir. Yazar Zoë Thompson’ın (2013: 337), sanatçının dikkatini bireylerin değil, insan kitlelerinin çektiği yönünde söylediği sözler de yapılan bu tespiti destekler niteliktedir. Ayrıca, bu kitlelerin işe gidış ya da dönüş sahnelerindeki mekanik ve birbirine bağlı hareketlerinden yola çıkarak modern insanın kimliğine yöneltilen eleştirel bir bakıştan da bahsetmek mümkündür.

Resim 4. Laurence Stephen Lowry, Paydos Saati (Detay)

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere “Paydos Saati” isimli resim, İngiltere’nin endüstrileşme sürecinde yaşananları anlatmasının yanında bütünsel bir bakışla ele alındığında Avrupa’nın 20. yüzyıl ortalarındaki görünümü hakkında fikir vermekte ve gerçek hayatta rastlanabilir bir sahneyi göstermesiyle dikkat çekmektedir. Bu sebeple resimde tasvir edilen işçilerin; çok daha büyük bir çoğunluğu, modern insanı temsil ettiği rahatlıkla söylenebilir. Böylelikle, resmedilen görünümün doğrudan modernite ile ilişkili olduğu sonucuna varılabilir ki bu sonuç resmin içeriğine İngiltere’nin sınırları dışından bakılabilecek perspektifi sunması yönüyle de oldukça önemlidir.

3. Sonuç

Lowry’nin endüstriyel peyzajları, Kuzey İngiltere’nin günlük yaşamından sahneleri yansıttığı gibi, özellikle işçi sınıfının içinde bulunduğu durumdan hareketle 20. yüzyıl Avrupa’sının endüstrileşme ile birlikte değişen yüzüne odaklanmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, “Paydos Saati” isimli resmin; hem bölgesel hem de Avrupa’nın modernlik serüveninin yarattığı sonuçlar üzerinden şekillendiği görülmektedir. Bu noktada, sadece mekân ele alındığında bile tüm her şeye fabrika bacalarından yükselen dumanın arkasından bakıldığını düşündüren atmosfer izleyiciyi 20. yüzyılın ilk çeyreğine götürmekte ve kentin ve kentsel yaşamın tekdüzeliğini öne çıkarmaktadır. Balık istifini andıran figürler ise duygudan yoksun görünümüleri ile modern yaşayışın bir diğer yüzünü, içi boşalan insanî değerleri ve adeta birer kuklaya dönüşen insan modelini işaret etmektedir. Bu model endüstrinin ilk tanıklarından olan işçi sınıfı üzerinden anlatılmış, böylelikle hem sınıfsal bir mesele gözler önüne serilmiş hem de endüstriyel sisteme dair eleştirel bir bakış izleyiciye sunulmuştur. Ancak büyük sahneye bakıldığında değişen dünya düzeninin görsel bir yansıması konumunda değerlendirilebilecek bu resmin, özellikle Kuzey İngiltere’den aldığı referanslarla tüm çağın endüstriyel gelişiminin bireysel anlamda yarattığı sonuçları izleyiciye aktardığı görülmektedir.

Kaynakça

- Benjamin, W. (2018). Pasajlar. (A. Cemal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Berger, J. (2001). Selected Essays. (G. Dyer, Dü.) London: Bloomsbury.
- Ellis, G. (2013). Understanding the Works of L. S. Lowry. Cheshire: Book Treasury.
- Engels, F. (1997). İngiltere 'de Emekçi Sınıfın Durumu. (Y. Fincancı, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.
- Horsley, J. (Dü.). (1989). L.S. Lowry in the North East. Newcastle: Tyne and Wear Museum Service.
- Howard, M. (2000). Lowry : A Visionary Artist. Manchester: Lowry Press.
- Marx, K., & Engels, F. (2015). Komünist Parti Manifestosu. (C. Üster, & N. Deriş, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Pappenheim, F. (2002). Modern İnsanın Yabancılaşması. (S. Ak, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Rosenthal, T. G. (2014). On Art and Artists (Dijital Edisyon b.). London: Unicorn Press.
- Rothenstein, J. (1976). Modern English Painters (Cilt 2). London: Macdonald and Jane's.
- Thompson, Z. (2013). The Haunting of L.S. Lowry: Class, Mass Spectatorship and the. Societies, 3, 332-347.
- URL 1: <https://www.mutualart.com/Artwork/THE-RUSH-HOUR/37C213C4B5A23DFC>, Erişim Tarihi: 03.10.2021.
- URL 2: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/jun/30/lowry-modern-life-tate-review>, Erişim Tarihi: 16.07.2022.